

УДК: 37.02 (477)

О.О. КРАСОВСЬКА

ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ ТА СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ГАЛУЗІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***Резюме.** У статті визначено проблеми формування змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти та основні принципи відбору і структурування змісту навчального матеріалу дисциплін «Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі», «Теорія та методика музичного виховання з основами хореографії»; «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»; «Методика викладання освітньої галузі «Мистецтво».*

***Ключові слова:** професійна підготовка, мистецька освіта, зміст освіти, принципи відбору і структурування змісту, критерії відбору навчального матеріалу.*

Постановка проблеми. Зміст професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти найбільш повно відображається та реалізується в навчальній документації, розробка якої має здійснюватися відповідно до дидактичних принципів, які визначають відбір навчальної інформації, її структуру, зміст, взаємозв'язки між елементами під час створення навчальних планів, програм, підручників, навчально-методичних посібників. Це зумовлює визначення нових підходів до змістовно-структурних та організаційно-дидактичних основ професійної підготовки фахівців початкової освіти, спрямованих на розвиток творчої особистості вчителя, формування його цінностей, культури діяльності, художньо-педагогічного мислення.

Проблема відбору і структурування змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є актуальною в площині теоретичних досліджень, практичних методичних рекомендацій. Аналіз програм професійно-орієнтованих дисциплін художньо-педагогічного спрямування засвідчує, що їх зміст не враховує всі напрями майбутньої діяльності вчителя початкової школи. Перевага надається питанням, що розкривають особливості організації навчального процесу, загально дидактичні засади, зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування у початковій школі, методи і засоби, технології навчання, але недостатня увага надається особливостям організації навчально-виховного процесу мистецького спрямування на засадах педагогічної інноватики. Тому актуальною є необхідність відбору та структурування змісту навчального матеріалу професійно-орієнтованих дисциплін художньо-педагогічного спрямування, який сприятиме підготовці майбутнього вчителя початкової школи а також формуванню його творчого потенціалу та відкритості до новаторства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових дослідженнях приділяється належна увага професійній підготовці вчителів початкової школи, а саме: теоретичним та методологічним засадам підготовки майбутніх учителів початкової школи (К.Б. Авраменко, Ш.О. Амонашвілі, О.Г. Мороз, О.Я. Савченко, В.О. Сухомлинський); проблемам ступеневої освіти вчителів початкових класів (С.П. Власенко, М.М. Дарманський, Л.О. Хомич); проблемам формування дослідницьких і діагностичних умінь майбутніх учителів початкових класів (С.П. Балашова, Л.С. Коржова, О.М. Мельник), розвитку професійної активності вчителів початкових класів (О.І. Кіліченко, Л.А. Онищук).

Значення фахової компетентності майбутнього вчителя як передумови його майбутнього професіоналізму підкреслюється в педагогічних працях Г.Я. Фешіної, Г.М. Петрової, І.А. Зязюна, Л.О. Хомич, О.П. Рудницької, Л.М. Масол, О.М. Отич, О.Л. Шевнюк. Особливості професійної та педагогічної освіти вивчаються В.П. Бехом,

О.А. Бідою, Г.П. Васяновичем, О.А. Дубасенюк, В.Б. Євтухом, І.А. Зязюном, С.В. Лісовою, Н.Г. Ничкало, А.С. Нісімчуком, Л.А. Онищук, Г.Х. Яворською. Дослідження змісту, методів та засобів професійної підготовки всебічно вивчено А.М. Алексюком, В.І. Бондарем, О.О. Горською, А.Й. Капською, М.І. Шкілем, О.Г. Ярошенко.

Питанням педагогічної інноватики присвятили наукові праці відомі вітчизняні вчені: Г.П. Васянович, С.У. Гончаренко, О.А. Дубасенюк, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, С.В. Лісова, Н.Г. Ничкало, В. Рибалка, О.П. Рудницька, Д.М. Стеченко, О.С. Чмир.

Теоретичний аналіз проблеми свідчить, що принципи відбору і структурування змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти в умовах ступеневої підготовки ще недостатньо обґрунтовано в контексті наступності та неперервності змісту в на усіх освітньо-кваліфікаційних рівнях «бакалавр», «спеціаліст», «магістр», що забезпечує якісну підготовку фахівців.

Формулювання цілей статті. Дане дослідження має на меті визначити основні принципи відбору та структурування змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій; визначити зміст навчального матеріалу професійно-орієнтованих дисциплін художньо-педагогічного спрямування відповідно до обґрунтованих принципів відбору і структурування навчального матеріалу.

Виклад основного матеріалу. Зміст освіти, як зазначає О.Я. Савченко, має бути осучаснений таким чином, щоб випускники могли швидко адаптуватися в самостійному житті, цілеспрямовано використовувати свій потенціал для самореалізації як у професійному і особистому плані, так і у інтересах суспільства, держави [10]. В українському педагогічному словнику зміст освіти визначено як систему наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичних вмінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності, світоглядних, моральних, естетичних ідей та відповідної поведінки, якими повинен оволодіти учень у процесі навчання [2]. Зміст освіти впливає з її основної функції – прилучити молодь до загальнолюдських і національних цінностей. На нього впливають потреби суспільства; розвиток науки та техніки, що супроводжуються появою нових ідей, теорій, змінами в техніці й технології; позиції вчених. Основні педагогічні вимоги до змісту освіти передбачають його побудову на науковій основі та його спрямування на досягнення основної мети виховання – формування гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості з високим рівнем культури – громадянина України.

Здійснення на належному рівні процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти значною мірою залежить від змісту дидактичних принципів, які відображають перебіг об'єктивних законів та закономірностей процесу фахового навчання і визначають його скерованість на розвиток особистості майбутнього педагога. Саме вони визначають зміст, форми і методи навчальної роботи згідно з загальними цілями та особливостями професійної педагогічної діяльності.

Основою для відбору змісту навчального матеріалу є принципи. Обґрунтовуючи принципи та критерії відбору навчального матеріалу необхідно виходити з того, що принцип не є вихідним пунктом дослідження, а – його заключний результат. Принцип – це інструментальний вираз педагогічної концепції, представлений у категоріях діяльності, методичний вираз пізнаних законів та закономірностей, знання про цілі, сутність, зміст, структуру навчання, виражене у формі, яка дає можливість використовувати їх як регулятивні норми практики. Висвітленню основних підходів до визначення принципів відбору і структурування змісту навчального матеріалу присвячені дослідження Ю.К. Бабанського [1], В.В. Краєвського [3], І. Лернера [11], Б.Т. Ліхачова [4], В.А. Ситарова [9], М.Н. Скаткіна [10]. Однак однозначного підходу до висвітлення цієї проблеми у працях означених дослідників немає. Проте всі вони сходяться на думці про те, що при виборі змісту навчального матеріалу необхідно враховувати вікові можливості тих, хто навчається; логіку

їхнього розвитку; забезпечити соціальну і особистісно орієнтовану спрямованість навчального матеріалу.

Ми погоджуємося з твердженням С.У. Гончаренка, що в принципах відображаються теоретичні підходи до побудови навчального процесу та керування ним. Дидактичні принципи (свідомості й активності, наочності, систематичності та послідовності, міцності, доступності, науковості і зв'язку теорії з практикою) у підготовці фахівців визначають позиції та установки, з якими педагоги підходять до організації освітнього процесу, до пошуку можливостей його оптимізації. Усі принципи взаємопов'язані та взаємозалежні, вони доповнюють і зумовлюють один одного, утворюючи при цьому цілісну систему.

Аналіз основних підходів до відбору та структурування змісту мистецької освіти дозволяє стверджувати, що: виділений в якості навчального матеріалу певний зміст навчальної дисципліни повинен вивчатися в послідовності його історичного виникнення; послідовність викладу навчального матеріалу повинна відображати та відтворювати логічну структуру сучасного стану розвитку навчальної дисципліни; впорядкованість послідовності змісту навчального матеріалу повинна бути наслідком закономірностей розвитку пізнавальних можливостей суб'єктів навчання.

Мета професійної підготовки студентів педагогічних факультетів у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій полягає у формуванні професійної готовності майбутніх фахівців до здійснення процесу художньо-естетичного виховання молодших школярів за умови впровадження педагогічної інноватики, формуванні особистісних і суспільно значущих світоглядних якостей вчителів початкової школи, індивідуального визначення в світі мистецьких цінностей, а також активізації процесів професійного вдосконалення, відкритості до новаторства на шляху мистецької самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення особистості.

Реалізація зазначеної мети передбачає виконання комплексу завдань, серед яких виокремлюємо: формування цілісної системи художньо-педагогічних знань; формування ціннісних орієнтацій, художньо-педагогічних умінь та навичок, професійної самосвідомості, яка базуватиметься на основі опанування досвіду художньо-творчої діяльності майбутніх вчителів, орієнтованої на забезпечення продуктивного входження в соціокультурну та освітню практику; відкритості до художньо-педагогічних інновацій; формування досвіду культуротворчої діяльності; засвоєння суб'єктної природи культурних процесів як інструменту гуманізації стратегій професійної діяльності.

З метою забезпечення наступності ступеневої професійної підготовки майбутніх педагогів початкової школи у галузі мистецької освіти до навчальних планів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» включено наступні навчальні дисципліни: «Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі», «Теорія та методика музичного виховання з основами хореографії»; освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» – «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»; освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» – «Методика викладання освітньої галузі «Мистецтво».

У відборі та структуруванні змісту професійної підготовки студентів педагогічних факультетів на усіх освітньо-кваліфікаційних рівнях ми враховували принципи: загальнодидактичні, специфічні мистецької освіти та професійно-орієнтовані, що розкривають сутність педагогічних інновацій у структурі художньо-педагогічної діяльності майбутніх учителів початкової школи. Серед них:

- загальнодидактичні принципи: науковості, систематичності і послідовності, природовідповідності та культуровідповідності, гуманізації, активності, самостійності та творчості, єдності навчання, виховання та розвитку, наочності, наступності;
- принципи мистецької освіти: цілісності, інтегративності, діалогу культур, естетичної спрямованості, індивідуалізації, рефлексії, єдності теорії і практики в художньо-естетичному розвитку особистості майбутнього фахівця початкової школи, довершення навчальної дії

виховною у педагогічному впливі, емоційної насиченості навчально-виховного процесу, принцип спонукання до творчого самовираження, урізноманітнення видів і форм діяльності студентів в організації педагогічної взаємодії, залежності розвитку особистісних якостей майбутнього вчителя від створюваних педагогічних ситуацій; принцип емоційної насиченості навчально-виховного процесу; принцип спонукання до творчого самовираження;

- професійно-орієнтовані: єдність навчально-виховної та професійно-педагогічної спрямованості, взаємозв'язок систем педагогічних, професійно орієнтованих наук з мистецькими; дієвість професійних знань, умінь і навичок; спрямованість на розвиток самостійності використання інноваційних технологій у процесі викладання дисциплін художньо-педагогічного спрямування, що розкривають сутність педагогічних інновацій у структурі художньо-педагогічної діяльності майбутніх учителів початкової школи.

У ході відбору і структурування змісту навчальних дисциплін «Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі», «Теорія та методика музичного виховання з основами хореографії»; «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»; «Методика викладання освітньої галузі «Мистецтво» ми керувалися такими критеріями:

- критерій цілісного відображення основних компонентів мистецької освіти у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи, завдань всебічного розвитку особистості педагога;

- критерій відповідності змісту мистецької освіти віковим та індивідуальним особливостям студентів педагогічних факультетів;

- критерій відповідності виділених навчальним планом кредитів годин та змістових модулів на вивчення вище зазначених навчальних курсів;

- критерій відповідності навчально-методичного забезпечення навчальному процесу з урахуванням реальних перспектив його розвитку за законами педагогічної інноватики.

Висновки. Отже, процес відбору і структурування змісту професійно орієнтованих дисциплін художньо-педагогічного спрямування, який ґрунтується на загальних і специфічних принципах та критеріях, забезпечує такий відбір знань та педагогічних умінь, які є професійно значущими в педагогічній діяльності майбутнього вчителя початкової школи, зокрема: формування цілісної системи художньо-педагогічних знань; формування ціннісних орієнтацій, художньо-педагогічних умінь та навичок, професійної самосвідомості, яка базуватиметься на основі опанування досвіду художньо-творчої діяльності майбутніх вчителів, орієнтованої на забезпечення продуктивного входження в соціокультурну та освітню практику; відкритості до художньо-педагогічних інновацій; формування досвіду культуротворчої діяльності; засвоєння суб'єктної природи культурних процесів як інструменту гуманізації стратегій професійної діяльності.

Перспективи подальших досліджень. На сьогодні перспективними для розв'язання є проблема здійснення відбору та структурування змісту ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: дидактический аспект / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Краевский В.В. Общие основы педагогики: учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.В. Краевский. – М.: Академия, 2003. – 256 с.
4. Лихачёв Б.Т. Эстетика воспитания / Б.Т. Лихачёв. – М.: Просвещение, 1982. – 115 с.
5. Отич О.М. Мистецтво у змісті професійної підготовки майбутніх педагогів професійного

- навчання: навч.-метод. посіб. / Олена Отич. – Полтава: Інтерграфіка, 2005. – 200 с.
6. Панченко В. Психологія професійного самовизначення / Віктор Панченко // Педагогічна газета. – 2005. – Трав. (№ 5). – С.7-10.
 7. Практична педагогіка виховання: посіб. з теорії та методики виховання / ред.: М.Ю. Красовицький; упоряд. Г.І. Іванюк. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 218 с.
 8. Савченко О. Наукові проблеми стандартизації змісту освіти в основній і старшій школі / Олександра Савченко // Освіта країни. – 2003. – № 30. – С.4-5.
 9. Ситаров В.А. Дидактика / В.А.Ситаров. – [2-е изд., стереотип.]. – М.: Академия, 2004. – 368 с.
 10. Скаткин М.Н. Совершенствование процесса обучения / М.Н. Скаткин. – М.: Высш. шк., 1971. – 149 с.
 11. Теоретические основы содержания общего среднего образования / под ред. В.В. Краевского, И.Я. Лернера. – М.: Педагогика, 1983. – 352 с.

О.О. КРАСОВСКАЯ. ПРИНЦИПЫ ОТБОРА И СТРУКТУРИЗАЦИИ СОДЕРЖАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ОТРАСЛИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ СРЕДСТВАМИ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Резюме. В статье определены проблемы формирования содержания профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы в отрасли художественного образования и основные принципы отбора и структуризации содержания учебного материала учебных дисциплин: «Изобразительное искусство с методикой преподавания в начальной школе», «Теория и методика музыкального воспитания с основами хореографии»; «Методика преподавания интегрированного курса «Искусство»; «Методика преподавания образовательной отрасли «Искусство».

Ключевые слова: профессиональная подготовка, художественное образование, содержание образования, принципы отбора и структуризации содержания, критерии отбора учебного материала.

O.O. KRASOVSKA. PRINCIPLES OF SELECTION AND СТРУКТУРУВАННЯ OF MAINTENANCE OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF INITIAL SCHOOL IN INDUSTRY OF ARTISTIC EDUCATION BY FACILITIES OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES

The summary. In the article the problems of forming of maintenance of professional preparation of future teachers of initial school are certain in industries of artistic education and basic principles of selection and структуривання of maintenance of educational material of educational disciplines the «Fine art with methodology of teaching at initial school», «Theory and methodology of musical education with bases of choreography»; «Methodology of teaching of the integrated course is «Art»; «Methodology of teaching of educational industry is «Art».

Key words: professional preparation, artistic education, maintenance of education, principles of selection and структуривання of maintenance, criteria of selection of educational material.

Одержано редакцією 20.12.2013 р.